

Sygn. akt III CSK 191/08

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 grudnia 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa (...) Akademii Neurologii sp. z o.o. w K.

przeciwko Bankowi (...) S.A. w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 5 grudnia 2008 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 5 lutego 2008 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo powodowej Spółki, będącej posiadaczem rachunku w pozwanym Banku, uznając zarazem za kluczowe w tej sprawie zagadnienie wydania J. W. przez pracownika pozwanego wszystkich dyskietek, w tym dyskietki administratora, i to wbrew obowiązкови wynikającemu z § 2 umowy o składanie dyspozycji elektronicznych. W ocenie tego Sądu nie zaistniał jednak

konieczny związek przyczynowy pomiędzy tym uchybieniem pozwanego Banku a zdarzeniem wywołującym szkodę, a więc nie wystąpiła niezbędna przesłanka określona w art. 471 k.c. Zarazem Sąd ten stwierdził, że pozwany nie uchybił wykonaniu łączącej strony umowy o składanie dyspozycji elektronicznych przy użyciu systemu E.(...).

Apelacje powódki oddalił Sąd drugiej instancji, uznając, że przepisy art. 725 i 726 k.c. nie stanowią o rodzaju odpowiedzialności banku wobec drugiej strony umowy rachunku bankowego, a strona umowy rachunku bankowego odpowiada na zasadach ogólnych za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy. Zarzutu apelacji nienależytego działania pozwanego, wyrażającego się wydaniem Pani J. W. wszystkich dyskietek, Sąd Apelacyjny nie podzielił wobec wskazania we wniosku o instalację systemu tej osoby jako odpowiedzialnej za czynności związane z jego instalacją. W ocenie Sądu odwoławczego, zgromadzone w sprawie dowody jednoznacznie przemawiają za brakiem adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy działaniem strony pozwanej a czynem J. W., prawomocnie skazanej za popełnienie przestępstwa oszustwa, co wyłącza odpowiedzialność kontraktową pozwanej.

Zaniechanie udziału w szkoleniach przez pracowników powódki uznał Sąd drugiej instancji za przyczynienie się powódki do powstania szkody, która została jej wyrządzona działaniem J. W. Zarazem Sąd Apelacyjny, stwierdził, że nie dopuścił dowodu z wyroku skazującego J. W. za popełnienie przestępstwa oszustwa, ponieważ wyrok ten dotyczy faktów bezspornych w tej sprawie, gdyż wina skazanej od początku prowadzonego postępowania była okolicznością bezsporną.

W skardze kasacyjnej powódki, opartej wyłącznie na drugiej podstawie kasacyjnej, zarzucano naruszenie art. 11 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c., twierdząc, że zarzucane naruszenia miały istotny wpływ na wynik sprawy.

Naruszenie art 11 k.p.c. przez jego niezastosowanie uzasadniono w skardze pominięciem przez Sąd cywilny wiążącego ustalenia co do osoby pokrzywdzonego, dokonanego w prawomocnym skazującym wyroku karnym, a naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. pominięciem przeprowadzenia dowodu z tego wyroku. Wreszcie, zarzut naruszenia art. 316 § 1 k.p.c. uzasadniono pominięciem stanu rzeczy z chwili wyrokowania, tj. ustalenia co do osoby pokrzywdzonego dokonanego w wyroku karnym skazującym.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej powódka wywodzi, że z mocy art. 11 k.p.c. zakresem związania sądu cywilnego objęte jest ustalenie co do osoby uznanej za

pokrzywdzoną w prawomocnym wyroku karnym skazującym za przestępstwo oszustwa, ponieważ ustalenie osoby pokrzywdzonego należy do ustaleń kategoriycznych, gdyż jest konieczną przesłanką określenia tego przestępstwa. Pomijając związanie tym elementem, Sąd Apelacyjny zaaprobował, irracjonalną w ocenie skarżącej, sytuację, w której w wyroku karnym zasądzono na rzecz pozwanego w niniejszej sprawie Banku kwotę wyprowadzoną z konta powódki przez prawomocnie skazaną J. W., a zarazem pozwany Bank zwolniony został w postępowaniu cywilnym z obowiązku zwrotu tej kwoty powódce, wywodzi strona skarżąca.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwany Bank wniósł o jej oddalenie w całości twierdząc, że Sąd nie wypowiedział się co do podmiotu pokrzywdzonego przestępstwem popełnionym przez J. W., a skoro strona powodowa nie została pokrzywdzona przestępstwem, to po jej stronie brak jest szkody podlegającej naprawieniu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie, ponieważ zaskarżonego wyroku w obecnym kształcie nie sposób uznać za zgodny z obowiązującym prawem, chociaż nie wszystkie zarzuty sformułowane w skardze kasacyjnej okazały się trafne. Zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. okazał się chybiony ponieważ materia objęta jego treścią w postaci określenia kryteriów i zasad oceny dowodów w ogóle nie może wypełniać podstawy kasacyjnej z mocy art. 393³ § 3 k.p.c., którą to regulację w pełni aprobuje judykatura (por. zwłaszcza postanowienie SN z dnia 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006, Nr 4, poz. 76; wyrok SN z dnia 26 kwietnia 2006 r., V CSK 11/06, niepubl.). Ponadto zarzut ten, sformułowany jako pominięcie dowodu, nie może uzasadniać naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., który to przepis określa zasadę dokonywania oceny dowodów, a zatem ocena ta odnosić się może tylko do przeprowadzonych, a nie pominiętych dowodów. Pominięcie dowodu przez Sąd odwoławczy mogłoby ewentualnie uzasadniać zarzut naruszenia art. 381 k.p.c., ale skarga kasacyjna nie obejmuje takiego zarzutu.

Natomiast rację ma strona skarżąca, że wobec wyroku Sądu Apelacyjnego uzasadnione są zarzuty naruszenia art. 11 k.p.c. i art. 316 § 1 k.p.c. Po pierwsze, Sąd cywilny nie ma jurysdykcyjnych uprawnień do rozstrzygania o tym, czy dopuści dowód z wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa. Z mocy art. 11 k.p.c., a więc z woli ustawodawcy, sąd cywilny związany jest bowiem ustaleniami takiego wyroku, niezależnie od aktywności i inicjatywy

dowodowej stron postępowania cywilnego. Natomiast zakres takiego związania Sądu w postępowaniu cywilnym rozciąga się jedynie na ustalenia co do popełnienia przestępstwa zawarte w prawomocnym wyroku skazującym, a precyzyjniej w sentencji takiego wyroku skazującego. Związanie Sądu cywilnego obejmuje więc tylko te ustalenia, które stanowią konieczną przesłankę określenia przestępstwa przypisanego w sentencji skazującego wyroku karnego. Katalog takich ustaleń może być zatem zróżnicowany i z konieczności będzie on rezultatem niezbędnej relatywizacji związanej z różnorodnością elementów składających się na określenie konstytutywnych znamion strony przedmiotowej konkretnego przestępstwa. W odniesieniu do przestępstwa oszustwa (art. 286 § 1 k.k.) ustalenie osoby pokrzywdzonej należy do takich jego znamion, wynika bowiem bezpośrednio z ustalenia przedmiotu przestępstwa i stanowi jeden z elementów stanu faktycznego. Ustaleniem w tym przedmiocie sąd cywilny jest zatem związany, niezależnie od okoliczności, czy wina osoby skazanej stanowiła dla sądu cywilnego okoliczność bezsporną. Istotnym znamieniem strony przedmiotowej przestępstwa oszustwa jest doprowadzenie „... innej osoby ..” do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania jej błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przez nią przedsiębranego działania. Sąd karny musi więc dokonać jednoznacznego wskazania tej „innej osoby”, bo dokonanie tej personifikacji mieści się w określeniu znamion określających czynność sprawczą przestępstwa oszustwa, którego sprawca wywołuje niekorzystną dla pokrzywdzonego decyzję rozporządzającą w odniesieniu do jego mienia. Niekorzystne rozporządzenie mieniem to takie, które powoduje uszczerbek w istniejącym majątku konkretnego pokrzywdzonego lub zmniejsza jego przyszłe korzyści. W piśmiennictwie wyraźnie zaznacza się, że konstrukcja złożonej czynności wykonawczej w przypadku przestępstwa oszustwa zakłada istnienie związku przyczynowego między zachowaniem sprawcy a zachowaniem pokrzywdzonego i łącznym rezultatem tych zachowań w postaci niekorzystnego rozporządzenia mieniem przez tego ostatniego. Podstawą odpowiedzialności karnej za to przestępstwo jest więc złożone zachowanie dwóch podmiotów – sprawcy i pokrzywdzonego, a nawet wręcz ich wzajemna aktywność.

W konsekwencji naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 11 k.p.c. i art. 316 § 1 k.p.c. przez pominięcie zakresu i skutków związania go prawomocnym wyrokiem skazującym J. W. za popełnienie przestępstwa oszustwa, Sąd Apelacyjny błędnie ustalił, że działaniem skazanej za przestępstwo oszustwa została wyrządzona szkoda stronie

powodowej, wcześniej apelującej [v. str. (...) in fine uzasadnienia zaskarżonego wyroku]. Tymczasem z wiążących ustaleń sentencji prawomocnego wyroku skazującego wynika, że pokrzywdzonym przestępstwem oszustwa jest pozwany Bank.

Jednak ta konstatacja wcale nie wyklucza tezy, że pokrzywdzony przestępstwem może być ewentualnie także i sprawcą szkody wyrządzonej swojemu kontrahentowi umownemu. Ten aspekt sprawy nie był jednak przedmiotem rozważań Sądu drugiej instancji, który wykluczył tylko adekwatny związek przyczynowy pomiędzy działaniem pozwanego Banku a czynem skazanej J. W., co jest akurat okolicznością indyferentną przy ocenie przesłanek odpowiedzialności cywilnej w konfiguracji podmiotowej stron sporu ukształtowanej w niniejszym procesie przez powódkę. Innymi słowy, w niniejszej sprawie ewentualne wystąpienie adekwatnego związku przyczynowego powinno być oceniane pomiędzy zachowaniem strony pozwanej, jako kontrahenta umownego powódki, a uszczerbkiem poniesionym przez tę ostatnią w następstwie wypłaty środków z jej konta bankowego. Podjęta przez Sąd pierwszej instancji próba czynienia ustaleń w tej płaszczyźnie (tj. naruszenia przez pozwany Bank obowiązku wynikającego z umowy o składanie dyspozycji elektronicznych) nie została zdyskontowana przez Sąd drugiej instancji, a wręcz została pominięta w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, działając na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.